

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE



MÄNNISKORÄTTSCENTRET

Verksamhetsberättelse 2019

MÄNNISKORÄTTSCENTRET
VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2019

Förord	4
Del I	
Människorättscentret	6
1. Nationella människorättsinstitutionen (NHRI)	6
2. Människorättscentret	7
3. Människorättsdelegationen	9
4. Internationellt samarbete	10
Del II	
Främjande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna	11
1. Människorättsfostran och -utbildning	11
2. Yttranden och publikationer	12
3. Evenemang och informationsförmedling	13
Del III	
Uppföljning av tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna	14
1. Uppföljning är en förutsättning för främjande arbete	14
2. Uppföljning av genomförandet av internationella människorättskonventioner	14
Del IV	
Främjande och uppföljning av genomförandet av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	16
1. Nationell mekanism och myndighets-samarbete	16
2. Uppföljning av tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning	16
3. Samarbete med människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning och teamet för personer med funktionsnedsättning vid jo:s kansli	17
4. Internationell verksamhet	18
Del V	
Främjande och uppföljning av äldre personers rättigheter	19
1. Intressegruppsarbete med medborgarsamhället och myndigheterna	19
2. Utbildningar och evenemang	20
3. Övrig kommunikation och påverkan	20
4. Företagsansvar och företag inom social- och hälsovårdsbranschen	21
Bilagor	
Bilaga 1. Människorättscentrets personal 2019	22
Bilaga 2. Medlemmar i människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning	22
Bilaga 3. Människorättsdelegationens medlemmar 2016-2020	23

Förord

Betydelsen av uppföljning av de grundläggande och mänskliga rättigheterna framhävs i dagens värld

År 2019 var mycket händelserikt. Riksdagsvalet hölls i april och därefter inleddes förhandlingar om regeringsprogrammet mellan fem partier. Människorättscentret och dess människorättsdelegation gav omfattande rekommendationer om de grundläggande och mänskliga rättigheterna för förhandlingarna, med målet att påverka regeringsprogrammet och ge förhandlingarna tillförlitlig bakgrundsinformation. Dessutom kallades jag till förhandlingsbordet för temat rättsstaten och säkerheten för att höras om förbättringsbehoven beträffande de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Flera av de synpunkter som delegationen och Människorättscentret lyfte fram beaktades i regeringsprogrammets målsättningar. I regeringsprogrammet inkluderades ett stort antal skrivelser, med vilka regeringen förband sig till många bra reformer och förbättringar beträffande de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Uppföljningen av hur dessa mål uppnås är en viktig prioritet för centret under hela regeringsperioden. Människorättscentret är också sakkunnig i flera arbetsgrupper som bereder åtgärder som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Människorättscentrets verksamhetsplan för 2019 genomfördes nästan helt. Centrets

verksamhet stärktes också anmärkningsvärt när riksdagen beviljade tilläggsfinansiering till justitieombudsmannens kansli för att främja och övervaka äldre personers rättigheter. Med tilläggsfinansieringen rekryterades två visstidsanställda sakkunniga till centret. Försummelserna av äldre personers rättigheter och problemen i boendeserviceenheterna samt inom hemvården hade redan under 2018 kraftigt lyfts fram i medierna och den politiska diskussionen. Riksdagens tilläggsfinansiering var ett bevis på att man uppmärksammat att situationen var allvarlig. Särskilt fint var att denna finansiering blev permanent i budgeten för 2020. Verksamheten kan nu utvecklas långsiktigt och även som en del av den nya människorättsdelegationens (2020–2024) verksamhet.

Arbetet för att främja äldre personers rättigheter inleddes snabbt med att kartlägga de största behoven. Forskningsinformation, organisationernas erfarenheter och tillsynsmyndigheternas observationer samlades in och utnyttjades för att rikta in arbetet. Människorättscentrets samarbete med organisationer, forskare och olika myndigheter gav redan under året upphov till konkreta åtgärder och initiativ. Människorättscentret ordnade också utbildning om de grundläggande och mänskliga rättigheterna för äldre på olika håll i Finland i samarbete med regionförvaltningsverken och Valvira.

De viktigaste projekten för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning var enkätundersökningar. Två sådana

genomfördes under året. Enkäten som genomfördes tillsammans med Handikappforum gav rikligt med erfarenhetsbaserad information om problemområden beträffande rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. En omfattande enkätundersökning i samarbete med justitieministeriet sammanställdes och resultaten publiceras under 2020.

Utvecklingen av uppföljningssystemen fortskred också under året, och uppföljningen kunde redan utnyttjas bland annat för att ge utlåtanden. I fortsättningen rapporterar Människorättscentret allt mer om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna enligt tema. Målet är att bygga upp en kunskapsbas som möjliggör en omfattande uppföljning av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i realtid. Även här är samarbetet med många aktörer centralt.

Centrets internationella samarbete var fortsatt livligt både i arbetsgrupperna och på mötena för det europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner ENNHRI och det globala nätverket GANHRI. Rättsstatens situation har på senare tid blivit ett viktigt tema för de nationella människorättsinstitutionerna och en del av dem har själva varit tvungna att agera i en mycket svår verksamhetsmiljö. Det civila samhällets verksamhet begränsas allt mer och på många sätt i flera länder.

När detta skrivs är situationen i Finland och på andra håll i världen helt ny och svår att förutse på grund av coronavirusepidemin. Coronaviruset sprider sig snabbt, infektionerna och dödsfallen ökar, i Finland råder undantagstillstånd och beredskapslagen har aktiverats för första gången under dess existens. De grundläggande rättigheterna begränsas nu kraftigt

och undantag införs i snabb takt. Respekten för rättsstatens och demokratins principer och de grundläggande och mänskliga rättigheterna är även i undantagstillstånd ett livsvillkor för det finländska samhällets överlevnad. Begränsningarna ska vara nödvändiga, proportionerliga, noggrant avgränsade och så kortvariga som möjligt. Övervakningens betydelse under dessa omständigheter framhävs. Betydelsen av den tredje människorättsdelegationen, som just har tillsatts, är allt större och dess breda sakkunskap kan utnyttjas i uppföljningen och säkerställandet av samarbetet.

Jag vill nu tacka den andra människorättsdelegationen som avslutat sin mandatperiod (2016–2020). Dess arbete har burit frukt och varit imponerande. Jag vill tacka alla våra samarbetspartner, funktionshinder- och äldreorganisationer, andra människorättsorganisationer, forskare, myndigheter och riksdagen för samarbetet och stödet för Människorättscentrets arbete.

Tack också till hela riksdagens justitieombudsmans kansli för det goda samarbetet. Och ett särskilt tack till Människorättscentrets egna anställda, som i god anda och med entusiasm främjar och följer upp hur alla grundläggande och mänskliga rättigheter tillgodoses.

Den 2 april 2020
Sirpa Rautio
direktör, Människorättscentret

1 Människorättscentret

1. Nationella människorättsinstitutionen (NHRI)

Människorättscentret och dess människorättsdelegation bildar tillsammans med riksdagens justitieombudsman Finlands nationella människorättsinstitution.¹ Människorättscentret främjar och följer upp tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt utvecklar samarbetet mellan olika aktörer inom fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Dess behörighet omfattar även privata aktörer, såsom företagsverksamhet. Människorättsdelegationen främjar informationsutbytet mellan olika aktörer och behandlar långtgående och principiellt betydelsefulla frågor kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna.² Riksdagens justitieombudsman övervakar och främjar lagligheten i myndigheternas verksamhet samt tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna bland annat genom att undersöka klagomål och utföra inspektioner.³

Det internationella nätverket för människorättsinstitutioner GANHRI (Global Alliance of

National Human Rights Institutions⁴) beviljade Finlands nationella människorättsinstitution A-status på nytt år 2019. I och med A-statusen har Finlands nationella människorättsinstitution yttranderätt i FN:s råd för mänskliga rättigheter och rösträtt i GANHRI. Människorättscentret representerar i regel Finlands nationella människorättsinstitution i det internationella och europeiska samarbetet kring mänskliga rättigheter i enlighet med sina lagstadgade uppgifter.

De nationella människorättsinstitutionerna (National Human Rights Institutions, NHRIs) uppfyller Parisprinciperna⁵ som antogs i FN:s generalförsamling 1993:

- De har inrättats genom lag.
- De är självständiga och oberoende.
- De är pluralistiska till sin sammansättning.
- De ska främja och skydda de mänskliga rättigheterna.
- De ska garanteras tillräckliga utredningsbefogenheter och resurser samt behörighet att sköta sina uppgifter.

1 [https://www.oikeusasiames.fi/sv/web/guest/finlands-nationella-institution-for-manskliga-rattigheter-](https://www.oikeusasiames.fi/sv/web/guest/finlands-nationella-institution-for-manskliga-rattigheter)

2 <https://www.oikeusasiames.fi/sv/web/guest/ea>

3 <https://www.oikeusasiames.fi/sv/web/guest>

4 <https://ganhri.org/>

5 <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/StatusOfNationalInstitutions.aspx>

2. Människorättscentret

Människorättscentrets budget år 2019 var 855 000 euro. Det fanns fem permanenta tjänster vid Människorättscentret år 2019: direktör, tre sakkunniga och administrativ assistent (från och med 5/2019). I början av året rekryterades dessutom två visstidsanställda sakkunniga för att främja äldre personers rättigheter.

Människorättscentrets verksamhetsplan för 2019⁶ godkändes i januari 2019. Människorättscentret anser sig ha uppnått de uppställda målen väl. Utöver uppgifterna i verksamhetsplanen inledde Människorättscentret arbete för att främja äldre personers rättigheter i mars, när riksdagen beviljade tilläggsresurser för verksamheten.

Delområden inom främjandet av grundläggande och mänskliga rättigheter är utbildning, forskning, informationsförmedling och allmänt främjande. Människorättscentrets utbildningsprojekt för grundläggande och mänskliga rättigheter avancerade och på centrets webbplats bereddes utbildningshelheter om nya teman.

När det gäller forskningen kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna är Människorättscentret medlem i flera olika arbetsgrupper, delegationer och ledningsgrupper. Under året följdes särskilt forskningen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och äldre personer samt forskningen om människorättsutbildning upp.

Människorättscentret lät göra en uppdatering av den internationella utredningen om den nationella genomslagskraften hos FN:s människorättskonventioner under de senaste 20 åren. Utöver Finland deltar 19 andra länder i utredningen och resultaten publiceras 2020. Under året fortsatte Människorättscentret också att bearbeta den nationella barometern för grundläggande rättigheter tillsammans med justitieministeriet (närmare information om projektet finns på s. 17).

Människorättscentret kommunicerade och informerade aktivt om aktuella teman i anslutning till de grundläggande och mänskliga rättigheterna i sina olika kommunikationskanaler. Speciellt kampanjen hösten 2019 för att främja äldre samers rättigheter väckte intresse och fick positiv respons.⁷

Strukturerna för tillsynen över tillgodoseendet av mänskliga rättigheter utvecklades aktivt under året och arbetet fortsätter under 2020. För den periodiska rapporteringen lämnade Människorättscentret yttranden till FN om hur förpliktelserna i de tre människorättskonventionerna har uppfyllts. Dessutom lämnades yttranden och ställningstaganden om flera enskilda

7 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/vanhusten-oikeudet/ikaantyneet-saamelaiset/>

Människorättscentrets lagstadgade uppgift är:

- främja informationsförmedling, utbildning, fostran och forskning om de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- göra utredningar om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt
- främja, skydda och övervaka genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

6 <https://www.manniskorattscenret.fi/publikationer/verksamhetsberattelser-och-verks/>

teman både till inhemska och internationella aktörer.

Före regeringsförhandlingarna gav Människorättscentret tillsammans med människorättsdelegationen rekommendationer för främjande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna under regeringsperioden 2019–2023. Rekommendationerna baserade sig på den omfattande bakgrundsutredningen *Situationen beträffande de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland, Människorättsdelegationens rekommendationer för regeringsperioden 2019–2023*, som Människorättscentret publicerade våren 2019.⁸

Främjandet och uppföljningen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt samarbetet med myndigheter och funktionshindersorganisation utvecklades och aktuell erfarenhetsbaserad information erhöles bland annat genom en webbenkät för personer med funktionsnedsättning.

På våren inleddes arbetet för att främja äldre personers rättigheter som en ny prioritering i Människorättscentrets verksamhet. Målet med verksamheten var att stärka det rättsliga perspektivet i verksamheten och beslutsfattandet som gäller äldre personer samt även mer omfattande i fråga om attityder. Under året betonades i synnerhet nätverksbildning och utveckling av samarbete med olika aktörer inom området.

Människorättscentret deltog i internationellt och europeiskt samarbete som styrelsemedlem i både GANHRI och ENNHRI fram till mars 2019. Dessutom fungerade en av centrets sakkunniga som ordförande i ENNHRI:s juridiska

arbetsgrupp. Mandatperioden för Människorättscentrets direktör som ordförande för styrelsen för Europeiska byrå för grundläggande rättigheter (FRA) fortsatte. Centret har aktivt kunnat påverka utvecklingen av de internationella nätverkens verksamhet till exempel genom att delta i deras tematiska arbetsgrupper.

Människorättscentret agerade 2019 aktivt i synnerhet för att stärka rättsstatsarbetet i sina nätverk efter att rättsstatsprincipen allt mer utmanats i en del europeiska stater. Även inom ramen för detta tema stärktes samarbetet med EU:s byrå för grundläggande rättigheter under året. Människorättscentret deltog bland annat i utvecklingen av EFRIS-databasen (EU Fundamental Rights Information System).⁹ Även under Finlands EU-ordförandeskap under andra hälften av 2019 var rättsstatsfrågorna mycket aktuella. Ordförandeskapsperioden erbjöd de nationella människorättsinstitutionerna möjligheter att påverka främjandet av rättsstatstemat och flera andra frågor som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

9 <https://fra.europa.eu/en/project/2018/eu-fundamental-rights-information-system>

8 <https://manniskorattscentret-fi-bin.directo.fi/@Bin/1bd72188ef4f9d9a7a2d8054307b27b7/1586873325/application/pdf/379438/Situationen%20betr%c3%a4ffande%20de%20grundl%c3%a4ggande%20och%20m%c3%a4nskliga%20r%c3%a4ttigheterna%20i%20Finland%20-%20M%c3%a4nniskor%c3%a4ttsdelegationens%20rekommendationer%20f%c3%b6r%20regeringsperioden%202019%e2%80%932023.pdf>

3. Människorättsdelegationen

Situationen beträffande de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland, Människorättsdelegationens rekommendationer för regeringsperioden 2019-2023¹⁰

Människorättsdelegationen publicerade våren 2019 ett omfattande bakgrundsdokument och rekommendationer om aktuella frågor kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna, som enligt delegationen skulle beaktas när regeringsprogrammet utarbetades.

Människorättscentrets människorättsdelegation är ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna.¹¹ Den behandlar långtgående och principiellt viktiga frågor kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.

Mandatperioden för den andra människorättsdelegationen i ordningen inföll 1.4.2016-31.3.2020. Delegationen hade 39 medlemmar (se bilaga 3), inklusive specialombudsmän samt representanter för de högsta laglighetsövervakarna och Sametinget. Direktören för Människorättscentret är ordförande för delegationen och arbetsutskottet. Kalle Könkkölä var vice

ordförande för den andra människorättsdelegationen och efterträddes efter sin död av Markku Jokinen. Delegationen sammanträdde fem gånger under 2019.

På 2019 års möten behandlade Människorättsdelegationen flera aktuella frågor gällande de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Delegationen diskuterade utifrån inledningsanföranden av olika sakkunniga bland annat:

- rättsstatsprincipen och rättsstatens situation i Finland samt internationellt
- de frågor om de grundläggande och mänskliga rättigheterna som diskuterades under Finlands EU-ordförandeskap och resultaten av ordförandeskapsperioden med avseende på dessa teman
- religionsfrihet i skolornas verksamhet och
- asylsökandes rättsskydd.

Som permanenta sektioner under delegationen fungerar arbetsutskottet och sektionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, dvs. Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK). Arbetsutskottet bistår i beredningen av delegationens möten. VIOK är en mekanism för att involvera personer med funktionsnedsättning och funktionshindersorganisation i den nationella människorättsinstitutionens arbete i allmänhet samt i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) på basis av regeringens proposition (RP 284/2014 rd).

¹⁰ <https://manniskorattscentret-fi-bin.directo.fi/@Bin/1bd72188ef4f9d9a7a2d8054307b27b7/1586873325/application/pdf/379438/Situationen%20betr%c3%a4ffande%20de%20grundl%c3%a4ggande%20och%20m%c3%a4nskliga%20r%c3%a4ttigheterna%20i%20Finland%20-%20M%c3%a4nniskor%c3%a4ttsdelegationens%20rekommendationer%20f%c3%b6r%20regeringsperioden%202019%e2%80%932023.pdf>

¹¹ <https://www.manniskorattscentret.fi/om-oss/manniskorattscentret/delegationen/>

4. Internationellt samarbete¹²

År 2019 deltog Människorättscentret aktivt i de nationella människorättsinstitutionernas samarbete som styrelsemedlem i institutionernas europeiska nätverk ENNHRI och internationella nätverk GANHRI samt i deras arbetsgrupper. Människorättscentret deltog också i nätverkens generalmöten. Människorättscentrets direktör är ordförande för förvaltningsrådet för Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) fram till mitten av år 2020.

Rättsstatsfrågorna blev ett viktigt tema både i FRA-samarbetet och i ENNHRI. Människorättscentret deltog som sakkunnig i FRA:s EFRIS-projekt (EU Fundamental Rights Information System¹³) och deltog i den ledningsgrupp som utvecklade ENNHRI:s arbete med rättsstatsprincipen och de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Människorättscentret stärkte kännedomen om EU:s byrå för grundläggande rättigheter och Europeiska stadgan om de grundläggande rättigheterna i Finland. Centret ordnade bland annat utbildning för finländska tjänstemän om EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna tillsammans med justitieministeriet och FRA. Människorättscentrets direktör var paneldeltagare i Bryssel den 12 november 2019 i en konferens under Finlands EU-ordförandeskap som firade tioårsjubileet av stadgan om de grundläggande rättigheterna.¹⁴

Målen i ENNHRI:s strategi 2018-2021 är:

- att stärka de nationella människorättsinstitutionernas kompetens och samarbete
- att stöda de nationella människorättsinstitutionerna på olika sätt
- att påverka människorättspolitiken och tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna i Europa.

Människorättscentret utökade också samarbetet med FRA kring forskning och information och effektiverade informationen om byråns publikationer och evenemang. Under året fortsatte Människorättscentret tillsammans med justitieministeriet att bearbeta den nationella tilläggsdelen, barometern för grundläggande rättigheter, i FRA:s *Fundamental Rights Survey*.¹⁵ I oktober 2019 gjorde representanter för Människorättscentret och riksdagens justitieombudsman en resa till Wien för att bekanta sig med byrån för grundläggande rättigheter. Syftet med mötet var att diskutera till exempel intensifiering av samarbetet.

15 <https://fra.europa.eu/en/project/2015/fundamental-rights-survey>

12 <https://www.manniskorattscenret.fi/om-oss/internationellt-samarbete/>

13 <https://fra.europa.eu/en/project/2018/eu-fundamental-rights-information-system>

14 https://ec.europa.eu/info/events/2019-conference-eu-charter-fundamental-rights-2019-nov-12_en

2 Främjande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

1. Människorättsfostran och -utbildning¹⁶

År 2019 ordnade Människorättscentret i samarbete med justitieministeriet och Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter utbildning om EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna för tjänstemän vid ministerierna. Målet med utbildningen var att stärka tjänstemännens kunskaper om stadgan om de grundläggande rättigheterna och erbjuda redskap för att använda stadgan i det egna arbetet, särskilt under Finlands EU-ordförandeskap.

Människorättscentrets föreläsningsserie om grundläggande och mänskliga rättigheter

Föreläsningsserien finns på centrets egen webbplats¹⁷, statens digitala eOppiva-utbildningsplattform¹⁸, Utbildningsstyrelsens webbplats¹⁹, Helsingfors universitets webbplats²⁰ samt i Europeiska kommissionens vuxenutbildningsportal EPALE²¹.

Projektet för att stärka kunskaperna om de grundläggande och mänskliga rättigheterna inom undervisningssektorn, som genomfördes tillsammans med riksdagens justitieombudsman, slutfördes i samarbete med regionförvaltningsverken (RFV), Utbildningsstyrelsen, Undervisningssektorns fackorganisation (OAJ), Finlands rektorer rf (FIRE) och Specialister för Undervisnings- och Bildningsväsendet (OPSIA ry). Inom ramen för projektet ordnade Människorättscentret i samarbete med riksdagens justitieombudsman och Utbildningsstyrelsen en del av en utbildning riktad till rektorer och bildningsdirektörer, där de grundläggande och mänskliga rättigheterna inom undervisningsväsendet studerades.

Vid pedagogiska fakulteten vid Helsingfors universitet fortsatte ett projekt som startats på initiativ av Människorättscentret och med partiell finansiering av centret för att stärka kunskaper om de grundläggande och mänskliga rättigheterna inom lärarutbildningen.²² Inom ramen för projektet utarbetades en pilotkurs för demokrati- och människorättsfostran, kartlades material om demokrati- och människorättsfostran för lärare och ordnades ett nätverksmöte för att stöda demokrati- och människorättsfostran i högskolor och yrkeshögskolor.²³ Projektet

16 <https://www.manniskorattscentret.fi/utbildning/>

17 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/ihmisoikeuskoulutus/luentosarja/>

18 <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/ihmisoikeudet/>

19 <https://www.oph.fi/sv/manniskoratts-och-demokratifostran>

20 <https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/demokratia-ja-ihmisoikeuskasvatus-suomessa.pdf>

21 <https://epale.ec.europa.eu/fi/resource-centre/content/viisi-luento-perus-ja-ihmisoikeuksista>

22 <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/309493>

23 <https://www.oph.fi/sv/manniskoratts-och-demokratifostran>

Allt projektmaterial på finska, svenska och engelska finns också på adressen: <https://www.helsinki.fi/fi/projektit/ihmisoikeudet-demokratia-arvot-ja-dialogi-kasvatuksessa/materiaalit-ja-julkaisut>

fortsätter fram till sommaren 2020. Målet är att få fortsatt finansiering för verksamheten från de ansvariga myndigheterna.

Människorättscentret var medlem i en arbetsgrupp tillsatt av justitieministeriet för att utveckla demokrati- och människorättsfostran och främja ungas delaktighet samt i universitetens gemensamma delegation UNESCO Chair.

Under året besöktes Människorättscentret av flera studerandegrupper från olika universitet, såsom Tammerfors universitet och Svenska Handelshögskolan. Människorättscentret har också föreläst och utbildat om de grundläggande och mänskliga rättigheterna bland annat vid flera organisationers evenemang.

2. Yttranden och publikationer

Människorättscentrets yttranden 2019

- Yttrande och rekommendationsförslag till CAT-kommittén som övervakar genomförandet av FN:s konvention mot tortyr
- Yttranden och rekommendationsförslag till FN-kommittéerna som övervakar genomförandet av MP- och ESK-konventionerna.
- Yttrande till FN om centrets roll i genomförandet av SDG
- Yttrande till riksdagens stora utskott om rättsstatsprincipen i Europeiska unionen
- Yttrande till social- och hälsovårdsministeriet om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 15 och 20 § i lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre samt om temporär ändring av 20 §
- Yttrande till FN:s ständiga arbetsgrupp för äldres rättigheter (Open-ended Working Group on Ageing)

Människorättscentret lämnar yttranden antingen på begäran eller på eget initiativ om teman som berör centrets verksamhet. Yttranden lämnas till finländska aktörer men när det gäller bland annat periodisk rapportering och olika enkäter direkt till internationella övervakningsorgan.

Människorättscentrets publikationer 2019²⁴

- Människorättscentrets verksamhetsberättelse 2018 (elektronisk version, på finska, svenska och engelska)
- Situationen beträffande de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland, Människorättsdelegationens rekommendationer för regeringsperioden 2019-2023 (elektronisk och tryckt version, på finska och svenska)
- Människorättscentrets internationella översikt (nyhetsbrev, två nummer, elektronisk version, på finska och svenska)
- Äldre personers rättigheter - centrala internationella avtal och nationell lagstiftning (tryckt och elektronisk version, på finska)

24 <https://www.manniskorattscenret.fi/publikationer/>

3. Evenemang och informationsförmedling

Att ordna olika evenemang för allmänheten eller sakkunniga är ett viktigt sätt att sprida information och utbilda om aktuella frågor som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Evenemangen kan ofta följas via webbsändning.

På Människorättscentrets webbplats samt på Twitter- och Facebook-kontot publicerades meddelanden, utlåtanden samt nyheter och översikter om de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Nyheter publicerades om Människorättscentrets verksamhet samt om nationella och internationella teman och evenemang i anslutning till de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Information om olika människorättsteman, såsom rättigheter för personer med funktionsnedsättning och äldre personer, spreds också genom riktad kommunikation. (Se även del IV och V.) Till exempel firades veckan för mänskliga rättigheter 3-10.12.2019. Människorättscentret gav under den veckan information om de grundläggande och mänskliga rättigheterna för äldre och personer med funktionsnedsättning i riksdagens restaurang och café.²⁵

²⁵ <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=8534225>

Människorättscentrets evenemang 2019²⁶

- Våld mot kvinnor och våld i hemmet - Istanbulkonventionen och GREVIO:s rekommendationer, den 25 september 2019
- Seminarium om äldre personers rättigheter, den 10 oktober 2019
- Kalle Könkkölä-symposiet, den 22 oktober 2019
- Utbildning i ordnande och upphandling av äldreomsorg, den 19 november 2019
- Seminariet Från institutionsboende till självständigt liv, den 21 november 2019

²⁶ <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/tietoa-meista/ihmisoikeuskeskus/tilaisuudet/>

3 Uppföljning av tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

1. Uppföljning är en förutsättning för främjande arbete

Med uppföljning avses insamling av information om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och upprätthållande av en aktuell lägesbild.²⁷ Utifrån informationen som samlats in utvecklas och inriktas olika åtgärder för att främja tillgodoseendet av rättigheterna. På basis av uppföljningsuppgifterna kan man säga hur rättigheterna tillgodoses formellt och i verkligheten bland olika personer och grupper vid respektive tidpunkt. Uppföljningen grundar sig på samarbete och tillförlitlig befintlig information. Vid behov gör eller skaffar Människorättscentret egna utredningar som kompletterar den befintliga informationen.

Under 2018-2019 genomförde Människorättscentret i samarbete med justitieministeriet en nationell barometer för grundläggande rättigheter. Syftet med barometern var att kartlägga den allmänna kunskapen om de grundläggande rättigheterna, uppfattningen om hur viktiga olika rättigheter är och erfarenheterna av hur de tillgodoses i vardagen. Enkäten riktades till personer med funktionsnedsättning och till språkliga minoriteter (svenska, ryska och arabiska). Projektet hänför sig till *Fundamental Rights Survey*²⁸, som utarbetats av EU:s byrå för

grundläggande rättigheter och med vilken tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna gällande hela befolkningen utreddes i alla EU-länder. Resultaten från båda undersökningarna publiceras under 2020.

2. Uppföljning av genomförandet av internationella människorättskonventioner

Människorättscentret deltar i den periodiska rapporteringen om människorättskonventionerna genom att lämna yttranden och närvara vid utfrågningar. Dessutom informerar Människorättscentret om rekommendationer som övervakningsorganen gett och bevakar att de verkställs. Människorättscentret uppmuntrar dessutom medborgarorganisationer att delta i rapporteringen med sina egna yttranden.

År 2019 informerade Människorättscentret i stor omfattning om den periodiska rapporteringsprocessen och om enskilda och kollektiva klagomål, samt deltog som medlem i ENNHRI:s juridiska arbetsgrupp i utvecklingsprocessen för Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (EDMR) och i amicus curiae-verksamheten, som berör besvärprocesser.

Finland fick under året rekommendationer om genomförandet av Europarådets ramkonvention för minoritetsfrågor²⁹ samt konven-

²⁷ <https://www.manniskorattscentret.fi/uppfoljning/>

²⁸ <https://fra.europa.eu/en/project/2015/fundamental-rights-survey>

²⁹ <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=8238187>

tionen mot våld mot kvinnor och våld i nära relationer (Istanbulkonventionen)³⁰. Dessutom gav Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (European Commission against Racism and Intolerance, ECRI) rekommendationer till Finland³¹.

Övervakningsorganens klickade förhandsfrågor till regeringen för den periodiska rapporteringen om ESK-³², MP-³³ och CAT-³⁴konventionerna. Rapporternas ska lämnas in inom 2020. Genom sina yttranden i LOIPR-skedet (List of Issues Prior to Reporting) påverkade Människorättscentret i betydande utsträckning förhandsfrågorna som Finland fick för sin rapportering. Regeringen lämnade sin periodiska rapport

om konventionen om barnets rättigheter³⁵ och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning³⁶ för sent till FN. Regeringen beredde en uppdatering av basrapporten till FN (Core Report). Rapporten om genomförandet av konventionen om kvinnors rättigheter (CEDAW) sköts upp till 2020.

På Människorättscentrets webbplats finns information om periodisk rapportering, individuella klagomål, kollektiva klagomål och årsrapporter från olika aktörer inom fältet för grundläggande och mänskliga rättigheter.³⁷

30 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=8231399>

31 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=8231399>

32 FN:s konvention om ekonomiska, kulturella och sociala rättigheter. <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=7644057>

33 FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=7643363>

34 FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=8608060>

35 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x6209145=8129747>

36 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=8382907>

37 <https://www.manniskorattscenret.fi/uppfoljning/>

4 Främjande och uppföljning av genomförandet av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

1. Nationell mekanism och myndighetssamarbete

Enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska parterna (de stater som har ratificerat konventionen) utnämna eller upprätta en oberoende mekanism för att främja, skydda och följa upp genomförandet av konventionen. I Finland sköter den nationella människorättsinstitutionen (NHRI), som består av Människorättscentret och dess människorättsdelegation, uppgifterna i den oberoende mekanismen tillsammans med riksdagens justitieombudsman.³⁸

Människorättscentret och myndigheterna vid den nationella kontaktinstans som avses i artikel 33.1 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SHM och UM) sammanträdde regelbundet under verksamhetsperioden. Avsikten med sammanträdena är att se till att myndigheterna har aktuell information om varandras planer och funktioner och att stärka samarbetet mellan dem när det gäller att främja och följa upp det nationella genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

³⁸ <https://www.manniskorattscenret.fi/rattigheter-for-personer-med-fun/>

2. Uppföljning av tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Under 2018–2019 genomförde Människorättscentret i samarbete med Handikappforum rf en webbenkät om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. I enkäten kartlades alla områden som omfattas av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sammanställningen och tolkningen av enkätresultaten inleddes i slutet av 2018 och resultaten publicerades under 2019. Handikappforum ordnade ett seminarium där man utförligt gick igenom enkätmaterialen i september.³⁹

³⁹ <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x6209145=8181960>

Prioriteringarna i Människorättscentrets arbete för personer med funktionsnedsättning 2016–2019:

- främjande av delaktigheten i samhället
- främjande av jämlikhet
- främjande av delaktigheten i beslutsfattande
- främjande av självbestämmanderätten och
- insamling av uppföljningsinformation om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

År 2019 fortsatte Människorättscentret att bearbeta forskningsprojektet för den nationella barometern för grundläggande rättigheter i samarbete med justitieministeriet.⁴⁰ Inom ramen för projektet gjordes en nationell enkätundersökning i samband med *Fundamental Rights Survey*⁴¹, som genomfördes av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA). Den nationella delen riktades till personer med funktionsnedsättning och till utvalda språkminoriteter (svenska, ryska och arabiska). Med enkäten utreddes dessa befolkningsgruppers synpunkter på, erfarenheter av och medvetenhet om de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt tillgodoseendet av dem i Finland. *Fundamental Rights Survey* omfattar hela befolkningen i alla EU-länder.

Urvalet av personer med funktionshinder för barometern för de grundläggande rättigheterna gjordes genom att mer än 10 000 inbjudningar sändes till slumpmässigt utvalda mottagare utifrån FPA:s register över förmåner vid funktionshinder. Resultaten av undersökningen av byrån för grundläggande rättigheter och den nationella barometern för grundläggande rättigheter publiceras 2020.

3. Samarbete med människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning och teamet för personer med funktionsnedsättning vid jos kansli

Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK) samlades sammanlagt åtta gånger under mandatperioden. Under våren började kommittén bereda programmet och innehållet i *Kalle Könkkölä-symposiet*. I början av året behandlade kommittén regeringens proposition med förslag till ny lag om funktionshindervisnadsavgifter (RP 159/2018 rd) och till lag om kundavgifter för social- och hälsojourer (RP 310/2018 rd). Dessutom

Enligt artikel 33.3 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska personer med funktionsnedsättning och de organisationer som representerar dem involveras i och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet.

beredde kommittén observationer och rekommendationer om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning för Människorättsdelegationens publikation *”Situationen beträffande de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland, Människorättsdelegationens rekommendationer för regeringsperioden 2019–2023*.

Under hösten beredde kommittén en promemoria för uppföljning av de funktionshinderspolicer åtgärderna i regeringsprogrammet under innevarande regeringsperiod. Kommittén följer i synnerhet upp de skrivelser i regeringsprogrammet som har ett direkt samband med förbättringen av den socioekonomiska ställningen för personer med funktionsnedsättning, med utbildningsnivån och arbetsmarknadsdelaktigheten, med tillgängligheten samt med förbättringen av delaktigheten för personer med funktionsnedsättning.

Kommittén utarbetade på begäran av Människorättscentret ett sakkunnigutlåtande i anslutning till biträdande justitiekanslerns begäran om ett utlåtande om översättningstextningen av Yle-nyheterna. I klagomålet till biträdande justitiekanslern frågades om tv-tittare med nedsatt syn behandlas jämlikt, då översättningstexten för Yle-nyheterna inte har en mörk bakgrund. Kommittén konstaterade i sitt utlåtande att Rundradion Ab borde informera i större utsträckning om de tjänster som erbjuds för synskadade. Dessutom ansåg kommittén det nödvändigt att utreda om tjänsten som erbjuds via text-tv är lätt att använda. I sitt avgörande instämde biträdande justitiekanslern i kommitténs synpunkter.

Under 2019 fortsatte projektet om grundläggande och mänskliga rättigheter inom boen-

⁴⁰ <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM040:00/2018>

⁴¹ <https://fra.europa.eu/en/project/2015/fundamental-rights-survey>

deservicen för personer med funktionsnedsättning. Projektet är gemensamt med riksdagens justitieombudsman. Målet med projektet är att utveckla ett verktyg som styr boendeenheter-
nas verksamhet så att invånarnas självbestämmanderätt stärks. Projektets samarbetspartner samlades i juni för att kommentera och diskutera den första modellen av verktyget, den så kallade utvärderingsramen, och dess lämplighet för styrning av boendeserviceenheternas verksamhet. I slutet av året var arbetet inriktat på att producera och komplettera innehållet i utvärderingsramarna så att de skulle vara både lätta att använda och effektiva.

En sakkunnig vid Människorättscentret deltog i november i justitieombudsmannens inspektionsresa till Kehitysvamma-alan tuki- ja osaamiskeskus. En sakkunnig vid Människorättscentret deltog också i oanmälda inspektioner av sju röstningsställen i Europaparlamentsvalet den 26 maj 2019. Flera inspektionsobjekt uppvisade allvarliga brister i tillgängligheten och tryggheten av valhemligheten för personer med funktionsnedsättning.⁴²

På förslag av Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK) beslöt Människorättscentret att från och med 2019 regelbundet ordna Kalle Könkkölä-symposiet tillsammans med riksdagens justitieombudsman. Evenemanget ordnas till minne av Kalle Könkköläs livsgärning inom rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Syftet med Kalle Könkkölä-symposiet är att erbjuda en arena för diskussion och informationsutbyte om nuläget för tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Det första Kalle Könkkölä-symposiet ordnades den 22 oktober 2019 i riksdagens Lilla parlament. Huvudtalare på evenemanget var Kirsi Varhila, kanslichef vid social- och hälsovårdsministeriet. Hennes anförande behandlade tyngdpunkterna och verksamhetssätten i funktionshinderspolitik och hur den förverkligas. Representanter från funktionshindersor-

ganisationerna lyfte under paneldiskussionen fram sina egna åsikter om hur bilden av vardagen för personer med funktionsnedsättning har förmedlats till organisationsfältet. Temat för evenemangets andra paneldiskussion var situationen för funktionshindersforskningen i Finland.⁴³

4. Internationell verksamhet

Människorättscentret deltog i mötet för ENNHRI:s CRPD-arbetsgrupp i Bryssel den 13 maj 2019. På mötet behandlades särskilt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess syfte i praktiken. Människorättscentret har ansvarat för att koordinera och planera arbetsgruppens verksamhet vad gäller påverkan på EU-nivå. Arbetsgruppens mål är att i fortsättningen rikta sina begränsade resurser på utvärderingen av EU:s funktionshinderstrategi 2010-2020 och att aktivt delta i utarbetandet av den nya strategin. I detta syfte deltog Människorättscentret i en utvärderingsintervju om EU:s funktionshinderstrategi 2010-2020. På sitt möte fastställde CRPD-arbetsgruppen dessutom behovet av regelbundna möten med EU:s oberoende struktur, särskilt med EU:s byrå för grundläggande rättigheter.

Människorättscentret deltog i partsmötet för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 11-13.6.2019 i New York. På mötet behandlades bland annat digitaliseringens utmaningar för delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning och rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i kulturlivet och fritidssysselsättningar. I samband med mötet tillsatte representanter för människorättsinstitutionerna en CRPD-arbetsgrupp för det internationella nätverket av nationella människorättsinstitutioner (GANHRI) och höll arbetsgruppens första möte.

42 <https://www.oikeusasiamies.fi/sv/web/guest/-/esteettomyydessä-vakavia-puutteita-pyoratuolilla-ei-paassyt-aanestyspaikalle>

43 <https://www.ihmisoiikeuskeskus.fi/?x6209145=8402876>

5 Främjande och uppföljning av äldre personers rättigheter

1. Intressegruppsarbete med medborgarsamhället och myndigheterna

Vid Människorättscentret inleddes ett systematiskt arbete för att främja äldre personers rättigheter våren 2019. Riksdagen beviljade extra resurser för uppgiften, med hjälp av vilka två sakkunniga kunde rekryteras till Människorättscentret för att främja äldres rättigheter.

Arbetet för att främja äldre personers rättigheter inleddes genom att skapa nätverk med äldre och aktörer som arbetar med deras rättigheter och samtidigt kartlägga hur de äldres rättigheter tillgodoses. Människorättscentret träffade representanter för äldreorganisationer, regionförvaltningsverken och Valvira samt forskare och andra experter. Dessutom samarbetade Människorättscentret med sakkunniga från riksdagens justitieombudsmans kansli.

Människorättscentrets representanter träffade bland annat ledningen och experter vid Äldreinstitutet, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry, Centralförbundet för de glamlas

väl, Minnesförbundet, Suvanto rf, Hjärtförbundet och Närståendevårdarnas förbund. Under mötena med äldreorganisationerna gick man igenom organisationernas verksamhetsätt och samarbetsmöjligheter och kartlade problempunkterna avseende tillgodoseendet av äldre personers rättigheter. I diskussionerna lyfte man fram bland annat negativa attityder gentemot äldre, de äldres ekonomiska problem, tillräckliga och lämpliga tjänster samt de utmaningar som digitaliseringen medför.

Möten hölls dessutom bland annat med representanter för Tammerfors universitet, Jyväskylä universitet, Helsingfors universitet, Synskadades förbund, Institutet för välfärdsrätt, THL samt Valvira och regionförvaltningsverken. Kontakten med olika aktörer fortsatte i olika nätverk och arbetsgrupper, såsom:

- nätverket av experter på åldersrätt VAASI
- riksdagens IKÄ-nätverk
- i samarbete med THL och tillsynsmyndigheterna i arbetet med att förnya enkäten om läget inom äldreomsorgen
- olika samarbetsformer med regionförvaltningsverken och Valvira
- I beredningen av ett program för trygghet i ålderdom som koordineras av THL och
- CoE/AgeCare-delegationen.

Förutom i inhemska nätverk har Människorättscentret diskuterat främjandet av äldre personers rättigheter på internationell nivå, särskilt med ENNHRI, GANHRI och Age Europe.

Målen för arbetet för att främja äldre personers rättigheter 2019 var:

- stärka det rättsbaserade perspektivet bland annat inom äldreomsorgen
- påverka värderingar och attityder
- påverka kunskapen om äldre personers rättigheter samt
- påverka kvaliteten på lagberedningen i anslutning till äldre personers rättigheter och innehållet i lagar/rekommendationer.

2. Utbildningar och evenemang

Människorättscentret ordnade ett seminarium om äldre personers rättigheter i auditoriet i Lilla parlamentet den 10 oktober 2019. På seminariet behandlades situationen för äldre i Finland särskilt ur ett juridiskt perspektiv. Seminariet var populärt och samlade 155 deltagare. Under seminariet berättade forskare, myndigheter och andra experter om äldre personers rättigheter ur äldreomsorgens perspektiv och å andra sidan ur självbestämmanderättens och delaktighetens perspektiv.⁴⁴

Den 19 november 2019 ordnade Människorättscentret tillsammans med Institutet för hälsa och välfärd (THL), SHM och Kommunförbundet en utbildning om organisering och upphandling av äldreomsorg.⁴⁵ Syftet med evenemanget var att behandla lagstiftningen om tjänster för äldre och äldre personers rättigheter parallellt samt upphandlingslagens krav och möjligheter. Antalet deltagare var 140.

Människorättscentrets sakkunniga beträffande äldre personers rättigheter höll inlägg om äldre personers rättigheter vid olika evenemang, såsom:

- Mötet för SOSTE:s VAHVA-nätverk den 9 oktober 2019
- minneskonferensen den 13 november 2019
- Regionförvaltningsverkens och Valviras arbetsmöte den 14 november 2019 och
- Regionförvaltningsverkens och Valviras utbildningsruna om tjänster för äldre i Enare den 2 oktober 2019, Helsingfors den 23 oktober 2019, Kajana den 6 november 2019 och Åbo den 20 november 2019.

44 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/tietoa-meista/tilaisuudet/2019-tilaisuuksia/vanhustenoikeudet/>

45 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/tietoa-meista/tilaisuudet/2019-tilaisuuksia/vanhuspalvelujen-jarjestaminen/>

3. Övrig kommunikation och påverkan

I oktober gav Människorättscentret ut en publikation om äldres rättigheter samt viktiga internationella konventioner och nationell lagstiftning⁴⁶, som ingående granskar människorättskonventioner och andra instrument med avseende på de äldres rättigheter. Dessutom behandlar publikationen Finlands grundlag och annan nationell lagstiftning ur de äldres synvinkel. Människorättscentret lät översätta publikationen *Shifting perceptions: towards a rights-based approach to ageing*⁴⁷ av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) till finska (*Ajattelutavan muutos - kohti oikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntymiseen*). I publikationen granskas åldersdiskrimineringens inverkan på individen, den sociala gruppen och samhället.

På Människorättscentrets webbplats skapades en undersida om äldre personers rättigheter.⁴⁸ På webbplatsen finns koncis information om äldre personers rättigheter, Människorättscentrets publikationer om äldre samt aktuella nyheter om Människorättscentrets verksamhet i anslutning till äldre personers rättigheter.

Under samernas språkvecka 21–27.10.2019 publicerades artiklar på Människorättscentrets webbplats om situationen för äldre samer och samernas språkliga rättigheter på enaresamiska, nordsamiska och skoltsamiska.⁴⁹ Artiklarna och översättningarna gjordes i samarbete med Sametinget. Bildserierna i anslutning till texten beställdes av fotografen Hanna-Kaisa Hämäläinen.

Bilderna av äldre samer anknyter till en mer omfattande beställning av bildserier, vars syfte var att presentera olika äldre personer. Bilderna användes mångsidigt i kommunikationen till

46 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/julkaisut/ihmisoikeuskeskuksen-selvitykset/>

47 <https://ihmisoikeuskeskus-fi-bin.directo.fi/@Bin/dc5f13e2d52111d6445d6431341c78bf/1582288089/application/pdf/8774455/Ajattelutavan%20muutos%20FRA.pdf>

48 <https://www.manniskorattsentret.fi/aldre-personers-rattigheter/>

49 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/vanhustenoikeudet/ikaantyneet-saamelaiset/>

exempel på Twitter, på webbplatsen och i presentationer vid olika evenemang. Man lät också göra en separat presentation av bildserien, som visades på seminariet om äldre personers rättigheter och på utbildningen om ordnande och upphandling av äldreomsorg.

Människorättscentrets sakkunniga skrev en artikel om äldres självbestämmanderätt i tidningen *Vanhustyö*, som ges ut av Centralförbundet för de gamlas väl. Artikeln publicerades också på webbplatsen för Centralförbundet för de gamlas väl och på Människorättscentrets webbplats. Dessutom förmedlades information om artikeln på Twitter samt i STT:s nyhetstjänst.⁵⁰

Uppföljningen av målen för främjande av äldre personers rättigheter, vilka ingår i regeringsprogrammet, var också en central del av påverkansarbetet under 2019. För uppföljningen gjorde Människorättscentret en sammanställning av alla mål som gäller äldre och valde bland dem de projekt som är mest centrala för centret. Under 2019 avancerade arbetet för målen i regeringsprogrammet inte så mycket, utan bestod närmast av beredning av genomförandet.

Två yttranden om äldre personers rättigheter lämnades också. I oktober lämnades ett yttrande till social- och hälsovårdsministeriet om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om ändringen av 15 och 20 § i lagen om social- och hälsovårdstjänster för äldre samt om den temporära ändringen av 20 § i samma lag. Yttrandet behandlade personaldimensioneringen för dygnetruntvård av äldre. Ett yttrande lämnades till FN:s ständiga arbetsgrupp för de äldres rättigheter (Open-Ended Working Group on Ageing) inför arbetsgruppens elfte sammanträde i april 2020. För yttrandet begärdes synpunkter på situationen i Finland bland annat gällande äldre personers rätt till arbete, tillgodoseendet av äldres rättigheter och äldres sociala trygghet.⁵¹

4. Företagsansvar och företag inom social- och hälsovårdsbranschen

Som en del av främjandet av äldre personers rättigheter började Människorättscentret kartlägga frågor om företagsansvaret inom social- och hälsovården. I juni träffade Människorättscentret representanter för företagsansvarsnätverket FIBS rf och HALI rf, som fungerar som intresseorganisation för privata företag och organisationer inom välfärdsbranschen. Mötet var en inledning på Människorättscentrets eventuella fortsatta verksamhet inom fältet för företagsansvar.

Människorättscentret deltog i FN:s årliga *Business and Human Rights Forum* i Genève 25-27.11.2019 och i företagsansvarsevenemanget *Business and Human Rights: Towards a Common Agenda for Action*, som ordnades i Bryssel den 2 december 2019 under Finlands EU-ordförandeskap. På evenemangen gavs en aktuell översikt över företagsansvarsfrågor och kontakter skapades med centrala aktörer både internationellt och mellan finländska aktörer. Dessutom blev Människorättscentret medlem i Företagsansvarsnätverket FIBS rf hösten 2019.

Människorättscentret stödde utredningen *Words to Deeds* av FIAN Consulting Oy och 3bility Consulting om genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter i 50 av Finlands största börsföretag.⁵² Utredningen publicerades i november. Enligt utredningen har 94 procent av de granskade företagen åtminstone på allmän nivå förbundit sig att respektera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet. Ändå uppgav endast 20 procent av företagen att de systematiskt bedömer riskerna och konsekvenserna för de mänskliga rättigheterna. Största delen av de utvärderade företagen har fortfarande inga tydliga processer för att bedöma riskerna och konsekvenserna för de mänskliga rättigheterna.

⁵² <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=8444188>

⁵⁰ <https://www.sttinfo.fi/tiedote/vanhuksen-itsema-araamisoikeus?publisherId=64021107&releaseId=69869553>

⁵¹ <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/julkaisut/lausuntoja-ja-kannanottoja/>

Bilaga 1.

Människorättscentrets personal 2019

Direktör

Sirpa Rautio, ordförande för människorättsdelegationen (2012-2016, 2016-2020, 2020-2024)

Sakkunniga

Sanna Ahola, äldre personers rättigheter (2019-)

Mikko Joronen, rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2016-)

Kristiina Kouros, människorättsfostran och -utbildning (2012-, arbetsrotation vid riksdagens justitieombudsmans kansli fr.o.m. 1.6.2019)

Leena Leikas, sekreterare för människorättsdelegationen, uppföljning (2012-)

Susan Villa, äldre personers rättigheter (2019-)

Biträdande sakkunniga och praktikanter

Elina Hakala, tf. biträdande sakkunnig (1.12.2013-31.10.2017) och koordinatör för internationella ärenden (1.11.2017-15.2.2019)

Bilaga 2.

Medlemmar i människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning

1. **Markku Jokinen**, ordförande, Finlands Dövas Förbund
2. **Elina Nieminen**, viceordförande, Invalidförbundet
3. **Pirkko Mahlamäki**, Handikappforum rf
4. **Antti Teittinen**, Kehitysvammaliitto
5. **Riku Virtanen**, Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi

Utomstående sakkunniga

6. **Sanna Ahola**, THL (till 2/2019)
7. **Milla Ilonen**, ASPA-stiftelsen
8. **Tytti Matsinen**, Felm
9. **Eeva Tupi**, Dövas världsförbund, Förbundet för Mänskliga Rättigheter

Sakkunnigledamöter

10. **Mikko Joronen**, Människorättscentret
11. **Minna Verronen**, riksdagens justitieombudsmans kansli

Bilaga 3.

Människorättsdelegationens medlemmar 2016-2020

1. **Aarnio Reijo**, dataombudsman
2. **Hakonen Kimmo**, underrättelsetillsynsombudsman
3. **Maarianvaara Jukka**, jämställdhetsombudsman
4. **Pekkarinen Elina**, barnombudsman
5. **Pimiä Kirsi**, diskrimineringsombudsman
6. **Puumalainen Mikko**, biträdande justitiekansler
7. **Sakslin Maija**, riksdagens biträdande justitieombudsman
8. **Sanila-Aikio Tiina**, ordförande, Sametinget

9. **Arajärvi Pentti**, JD, professor (2016 em.), Helsingfors universitet, docent, Östra Finlands universitet
10. **Bruun Niklas**, JD, professor, Hanken Svenska handelshögskolan
11. **Castrén Elina**, JK, VH, verksamhetsledare, Flyktingrådgivningen rf
12. **Grundström Elina**, ordförande, Opinionsnämnden för massmedier
13. **Heinämäki Leena**, JD, äldre forskare, Nordiska institutet för miljö- och minoritetsrätt, Arktiska centret, Lapplands universitet
14. **Hetemäki Inka**, programledare, Finlands UNICEF rf
15. **Hänninen Juha**, överläkare, chef för Terhohemmet
16. **Iivonen Esa**, ledande sakkunnig, Mannerheims Barnskyddsförbund - MLL
17. **Jokinen Markku**, verksamhetsledare, De Dövas Förbund rf
18. **Kallioniemi Arto**, TD, PeM, HuK, professor i didaktik, Helsingfors universitet
19. **Karanki Antti**, ordförande, Trasek rf
20. **Kivistö Kalevi**, minister, Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf
21. **Koivuranta Eija**, verksamhetsledare, Befolkningsförbundet
22. **Kumpula Kristiina**, generalsekreterare, Finlands Röda Kors FRK
23. **Laajapuro Niina**, chef för människorättsarbetet, Amnesty International Finlands avdelning
24. **Mahlamäki Pirkko**, generalsekreterare, Handikappforum rf
25. **Markkula Heli**, sakkunnig, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
26. **Mattila Kaari**, generalsekreterare, Förbundet för Mänskliga Rättigheter
27. **Merenlahti Petri**, TD, ärkebiskopens teologiska specialmedarbetare, Finlands ev. luth. kyrka
28. **Nieminen Elina**, jurist, Invalidförbundet rf
29. **Nykänen Eeva**, JD, ledande sakkunnig, Institutet för hälsa och välfärd THL
30. **Paloranta Paula**, JL, VH, generalsekreterare, Centralhandelskammaren
31. **Pirjatanniemi Elina**, direktör, professor i statsrätt och folkrätt, Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi
32. **Rautiainen Pauli**, doktor i förvaltningsvetenskap, professor i offentlig rätt, docent i statsrätt, Tammerfors universitet
33. **Sajantila Antti**, MD, professor, specialist i rättsmedicin, Helsingfors universitet
34. **Sasi Kimmo**, VH, diplomekonom, LL.M., rådgivare
35. **Shafae Hamed**, servicerådgivare, Helsingfors stadskansli
36. **Sulin Ida**, JD, VH, jurist, Finlands Kommunförbund rf
37. **Teittinen Antti**, forskningschef, docent, Förbundet Utvecklingsstörning rf
38. **Tontti Jarkko**, författare, JD, VH
39. **Virtanen Riku**, fri forskare, studerande

Medlemmar i människorättsdelegationens arbetsutskott 2016-2018

Jokinen Markku
Karanki Antti
Könkkölä Kalle
Laajapuro Niina
Merenlahti Petri
Pimiä Kirsi
Teittinen Antti
Virtanen Riku

Medlemmar i människorättsdelegationens arbetsutskott 2018-2020

Castren Elina
Iivonen Esa
Jokinen Markku
Laajapuro Niina
Merenlahti Petri
Pimiä Kirsi
Sasi Kimmo

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE



00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi